

موضوع: حرمت و پیامدهای اسراف از منظر آیات و روایات

استاد راهنما: خانم سودابه خلیل پور

گردآورندگان:

معصومه کرم پور^۱

الهام محمدپور^۲

فاطمه نظری^۳

فروزان حسن بیگی^۴

سمیرا رستمی^۵

شهرستان هرسین، مدرسه حضرت زینب کبری (سلام الله علیها)

چکیده

اسراف به معنی تجاوز از حد است در اصطلاح زیاده روی کردن مصرف مال در جهتی که شرعاً و عقلاً سزاوار نیست. تبذیر به معنی تفریق در اصطلاح ریخت و پاش مال بدون غرض عقلایی است. این دو واژه با هم تفاوت چندانی ندارند و در بسیاری از موارد این دو کلمه در یک معنی به کار می رود. گرایش به اسراف و تبذیر در افراد، تحت تأثیر عواملی چون تقلیدهای کورکورانه، دنیاپرستی، وسواس و ... قرار می گیرد. فرهنگ دینی ما به

-
- ۱ - فارغ التحصیل سطح ۲ .
 - ۲ - طلبه پایه پنجم .
 - ۳ - طلبه پایه پنجم .
 - ۴ - فارغ التحصیل سطح ۲ .
 - ۵ - طلبه پایه دوم .

ب

خوبی انواع مختلف اسراف را ترسیم می کند به انسان مسلمان می آموزد که استفاده از نعمتها حدود و موازینی دارد که به عهده شرع و عرف است در آیات و روایات به گونه های مختلف اسراف و تبذیر اشاره شده و اسراف کننده را مورد سرزنش قرار می دهد لذا آنچه مطلوب قرآن و روایات است برقراری اصل توازن و میانه روی میان اسراف و سخت گیری می باشد. در واقع رعایت نکردن الگوی مصرف سبب مشکلاتی می شود از جمله محرومیت از هدایت، فقر، بخل، از بین رفتن شرافت، ضایع نمودن حقوق دیگران، کاهش تولید وابستگی به بیگانگان و ... از پیامدهای فردی و اجتماعی اسراف می باشد. از این رو فرد باید با رعایت تقوا و بینش توحیدی و در مرتبه بعدی نقش رسانه ها و دولت و ... که با الگوی صحیح مصرف و آموزش می توانند گام برجسته ای در جلوگیری از اسراف و تبذیر بردارند.

واژگان کلیدی: اسراف – تبذیر – افراط – میانه روی

فهرست مطالب

عنوان

صفحه

.....	مقدمه
.....	
.....	
.....	۱.....
.....	۱. مفهوم
.....	اسراف

.....

..... ۳.....

..... ۲. فلسفه
 حرمت اسراف.....

.....

..... ۴.....

..... ۳. پیشینه
 اسراف.....

.....

..... ۷.....

..... ۴. عوامل
 اسراف.....

.....

..... ۸.....

..... ۵. انواع
 اسراف.....

.....

..... ۱۲.....

..... ۶. معیارهای
 تشخیص اسراف.....

.....

..... ۱۸.....

..... ۷. بررسی اسراف در آیات و
 روایات.....

.....

..... ۲۱.....

..... ۸. آثار
 حرمت اسراف.....

.....

..... ۲۶.....

۹. پیامدهای اخروی اسراف
 گرایي.....

 ۳۶.....

۱۰. راهکارهای مقابله با اسراف
 گرایي.....

 ۳۷.....

۱۱. نقش آموزه های دینی برای پیشگیری از اسراف

 ۴۷.....

۱۲. نتایج و پیشنهادها

 ۵۶.....

۱۳. فهرست منابع و مآخذ

 ۵۸.....

اسلام دینی است که برای همه زوایای زندگی بشر برنامه دارد و تعادل در همه امور را به پیروان خود توصیه می‌نماید از طرفی استفاده و بهره‌وری مشروع از نعمت‌های الهی و زیبایی‌های زندگی را جایز دانسته از سوی دیگر اسراف و ضایع نمودن نعمت‌ها را حرام و ناروا می‌داند این مسئله بدان دلیل است که هر مسلمانی به تناسب امکانات و توانایی خود در برابر جامعه مسئولیت دارد و این مسئولیت‌پذیری او را دارای صفات نیک اخلاقی می‌گرداند در غیر این صورت فرد اسراف‌کار خواهد بود و از اجرای مسئولیت و تعهدات اجتماعی خود باز می‌ماند و بی‌تردید ابتلا به اسراف و تبذیر یکی از مشکلات جامعه است. مصرف‌گرایی و زیاده‌روی در مصرف، مشکلات اقتصادی بسیاری برای جامعه ایجاد گردیده است. مشکل اسراف آن‌چنان در تار و پود جامعه ریشه دوانده است که صرفه‌جویی و جلوگیری از اسراف و تبذیر به عنوان یکی از راه‌حلهای اساسی تنظیم اقتصاد جامعه اسلامی مطرح می‌شود و از دیدگاه قرآن، اسراف یکی از نکوهیده‌ترین کارهاست که حتی آن را یک عمل فرعون‌ی دانسته و می‌فرماید: «وَ إِنَّ فِرْعَوْنَ لَعَالٍ فِي الْأَرْضِ وَ إِنَّهُ لَمِنَ الْمُسْرِفِينَ»^۱. علاوه بر آن قرآن اسراف‌کنندگان را اصحاب دوزخ می‌شمارد. «إِنَّ الْمُسْرِفِينَ هُمْ أَصْحَابُ النَّارِ»^۲ امروزه اسراف و تبذیر به صورت عرف و گاه یک ارزش درآمده است و از این رو تغییر زیرساختهای عرفی، اخلاقی و فرهنگی جامعه یکی از مهمترین عوامل برای نابود کردن اسراف به شمار می‌آید که آن هم در گرو درک صحیح این مشکل است با توجه به اینکه قرآن گره‌گشایی بسیاری از مسائل علمی، فرهنگی و اجتماعی است برآنیم تا در این نوشتار از دیدگاه قرآن و روایات اشاره‌ای به آثار و پیامدهای اسراف بر افراد و اجتماع داشته باشیم.

^۱ - یونس (۱۰) آیه ۸۳ .
^۲ - غافر (۴۰) آیه ۴۳ .

*قرآن

*نهج البلاغه

- *صحیفه سجادیه، علی بن الحسین (علیه السلام)، قم، دفتر نشر الهادی، ۱۳۷۶ .
۱. از نگاه رهبر، اقتصاد و عرصه اقتصاد، چاپ دوم، تهران، انتشارات فرهنگی هنری قدر ولایت، ۱۳۹۱ .
 ۲. اسحاقی، حسین، بایدها و نبایدهای مصرف، چاپ اول، تهران، دفتر عقل، ۱۳۸۸ .
 ۳. _____، مبانی و راهبردهای جهاد اقتصادی، قم، نشر هاجر وابسته به مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران، بی تا .
 ۴. اسماعیلی، محسن، بایسته های اقتصادی از دیدگاه فقهی و حقوقی گامی به سوی اصلاح الگوی مصرف، چاپ دوم، تهران، نشر سازمان فرهنگی هنری شهرداری، ۱۳۸۸ .
 ۵. ایروانی، جواد، الگوی مصرف در آموزه های اسلامی، چاپ اول، مشهد مقدس، دانشگاه علوم اسلامی رضوی، ۱۳۸۸ .
 ۶. برخوردار فرید، شاکر، احادیث الطلاب، چاپ سوم، انتشارات لاهوت، ۱۳۹۰ .
 ۷. بروجردي، ابراهیم، تفسیر جامع، ج ۲، تهران، انتشارات کتابخانه صدر، بی تا .
 ۸. بقایی، حسین، کامیار، قهرمانی فرد، جهانی شدن مصرف گرایی و نقش آموزش و پرورش در اصلاح الگوی مصرف، ج ۲، چاپ چهارم، ۱۳۸۸ .
 ۹. پاینده، قاسم، نهج الفصاحه، چاپ دوم، اصفهان، انتشارات خاتم الانبیاء، ۱۳۸۵ .
 ۱۰. تمیمی، عبدالواحد بن محمد، غررالحکم و دررالکلم، قم، دارالکتاب الاسلامی، ۱۴۱۰ ق .
 ۱۱. ثقفی، اسماعیل، آن گنج سعادت، چاپ اول، بی جا، انتشارات آرتاکاوا، ۱۳۸۵ .

۱۲. جاويدی، مجتبی، قاموس عدالت، تهران، انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی سازمان، ۱۳۸۵ .
۱۳. جوادی آملی، عبدالله، مفاتیح الحیاه، چاپ هفتاد، قم، نشر اسراء، ۱۳۹۱ .
۱۴. حرانی، محمد، تحف العقول، ترجمه صادق حسن زاده، چاپ هشتم، قم، انتشارات آل علی، بی تا .
۱۵. حرعاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، محقق و مصحح: موسسه آل بیت، ج ۱۴، قم، مؤسسه آل بیت، ۱۴۰۹ ق.
۱۶. حکیمی و دیگران، محمدرضا، الحیاه، ترجمه احمد آرام، ج ۴، چاپ هفتم، بی جا، دلیل ما، بی تا .
۱۷. حکیمی، محمد، معیارهای اقتصادی در تعالیم رضوی، چاپ پنجم، قم، موسسه بوستان کتاب، ۱۳۹۲ .
۱۸. حیدری نراقی، علی محمد، چهل موضوع از گفتار نراقی، ج ۱، چاپ چهارم، قم، انتشارات دارالنور، ۱۳۸۴ .
۱۹. خلیلیان اشکذری، محمدجمال، شاخص های توسعه اقتصادی از دیدگاه اسلام، چاپ دوم، قم، انتشارات موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ۱۳۹۰ .
۲۰. _____ ، فرهنگ اسلامی و توسعه اقتصادی، چاپ دوم، قم، انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، ۱۳۸۳ .
۲۱. دستغیب، عبدالحسین، گناهان کبیره، ج ۲، چاپ بیستم، قم، انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه، ۱۳۶۷ .
۲۲. دفتر همکاری حوزه و دانشگاه، درآمدی بر اقتصاد اسلامی، چاپ اول، قم، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها، ۱۳۷۱ .
۲۳. راغب اصفهانی، مفردات الفاظ قرآن، تحقیق صفوان عدنان داوودی، دمشق، بیروت، الطبعة الاولى، ۱۴۱۶ ه .

۲۴. رسولي محلاتي، هاشم، غرالحکم و دررالکلم آمدي (ره) فارسي به عربي، ج ۱، چاپ هفتم، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامي، ۱۳۸۴ .
۲۵. سيد نوح، آفتهاي دينداري و دعوتگري، مترجم عبدالعزیز سليمي، چاپ اول، تهران، نشر احسان، ۱۳۷۸ .
۲۶. شاه آبادي، محمدعلي، مروري بر تجمل اسراف، چاپ دوم، تهران، کانون انديشه و جوان، ۱۳۸۸ .
۲۷. طبرسي، حسن، مکارم الاخلاق، مترجم لطيف راشدي، چاپ دوم، انتشارات صبح پيروزي، ۱۳۹۰ .
۲۸. عابديني مطلق، کاظم، نهج الفصاحه (کلمات قصار پیامبر اعظم)، چاپ سوم، قم، فراگفت، بي تا .
۲۹. عاملي، ابراهيم، تفسير عاملي، ج ۲، تهران، ناشر صدوق، بي تا .
۳۰. عباسزاده، عباس، اصلاح الگوي مصرف در آينه قرآن و حديث، چاپ اول، تهران، رسالت يعقوبي، ۱۳۸۹ .
۳۱. علم الهدی، رسول، درآمدي بر اصلاح الگوي مصرف در زندگي یک مسلمان، چاپ اول، تهران، موسسه خبرگزاري فارس، ۱۳۸۸ .
۳۲. غيوري، علي، تفسير مبین، ج ۴، چاپ اول، تهران، انتشارات دارالکتب الاسلاميه، ۱۳۸۳ .
۳۳. فيض کاشاني، محمدحسن، ترجمه فارسي، تفسير شريف صافي، ترجمه جمعي از فضلا با نظارت استاد عقيقي بخشايشي، ج ۳، قم، نويد اسلام، ۱۳۸۶ .
۳۴. قرائتي، محسن، تفسير نور، ج ۲، چاپ پنجم، تهران، مرکز فرهنگي درسهايي از قرآن، ۱۳۸۱ .
۳۵. القمي، عباس، سفينه البحار و مدينه الحكم و الآثار، ج ۲، مشهد، مجمع البحوث الاسلاميه، ۱۳۸۴ .
۳۶. کلانتری، علي اکبر، الگوي مصرف (برگزیده اسلام و الگوي مصرف)، چاپ سوم، قم، مؤسسه بوستان کتاب، ۱۳۸۸ .
۳۷. _____، مدیریت اصلاح الگوي مصرف از دیدگاه اسلام، چاپ اول، تهران، ۱۳۸۸ .

۳۸. کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۴۰۷ ق.
۳۹. گلستانه، محمد، منهج الیقین (شرح نامه امام صادق به شیعیان)، قم، دارالحدیث، ۱۳۸۷.
۴۰. مجلسی، محمدباقر، بحارالانوار، بیروت، داراحیاء التراث العربی، ۱۴۰۳ ق.
۴۱. محدثی، جواد، اصلاح الگویی مصرف (درس نهج البلاغه)، چاپ چهاردهم، مشهد، انتشارات آستان قدس رضوی بنیاد پژوهشهای اسلامی، بی تا.
۴۲. محمدی اشتهاردی، محمد، پندهای جاویدان، چاپ چهارم، تهران، انتشارات نبوی، بی تا.
۴۳. محمدی ری شهری، محمد، الگویی مصرف از نگاه قرآن و حدیث، فصلنامه علمی، پژوهشی علوم حدیث، قم، مؤسسه علمی - فرهنگی دارالحدیث، سال چهاردهم، شماره دوم، تابستان ۱۳۸۸.
۴۴. _____، میزان الحکمه، ترجمه حمیدرضا شیخی، ج ۵، چاپ هشتم، قم، دارالحدیث.
۴۵. مطهری، مرتضی، نظری به نظام اقتصادی اسلام، چاپ چهاردهم، تهران، صدرا، ۱۳۸۷.
۴۶. معین، محمد، فرهنگ معین، ج ۱، تهران، امیرکبیر، چاپ پنجم، ۱۳۶۲.
۴۷. مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، ج ۳، چاپ پنجاه و یکم، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۸۶.
۴۸. موحدی، هادی، یک هزار حدیث، چاپ اول، قم، انتشارات ارم، ۱۳۸۳.
۴۹. میرباقری، ابراهیم، ترجمه مکارم الاخلاق، ج ۲، بی جا، انتشارات فراهانی، بی تا.
۵۰. نظرآبادی، علی باقر، مبانی جامعه شناسی، چاپ اول، قم، یاقوت، ۱۳۸۲.
۵۱. هادوی نیا، علی اصغر، معنویت و اقتصاد، چاپ اول، بی جا، مؤسسه فرهنگی دانش و اندیشه معاصر، ۱۳۸۱.

۵۲. هاشمی، سید مهدی، رضایی، حمیده، گنجینه اصلاح الگوی مصرف، چاپ چهارم، قم، ۱۳۸۹.
۵۳. اینترنت، سایت تبیان www.tebyen.com